

PAPER DETAILS

TITLE: DAIMI NEZARETÇILIGIN MADEN MEVZUATINDAKİ YERİ VE MADEN

MÜHENDISLERİNİN DAIMI NEZARETÇİ OLARAK GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI

AUTHORS: Akin Akbulut, Ali Koray Özdoğan, Behzat Gökçen Demir

PAGES: 1-16

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3733942>

DAİMÎ NEZARETÇİLİĞİN MADEN MEVZUATINDAKİ YERİ VE MADEN MÜHENDİSLERİNİN DAİMÎ NEZARETÇİ OLARAK GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUKLARI

Akın AKBULUT^{1*}, Ali Koray ÖZDOĞAN¹, Behzat Gökçen DEMİR¹

¹ Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye.

*Sorumlu Yazar: akbulutakin@gmail.com

Özet: Madenlerin işletilerek üretilmesi ve sonrasında ekonomiye kazandırılması, ülkelerin kalkınması için oldukça önemlidir. Maden üretimine yönelik hazırlık çalışmaları ve maden üretimi için yapılan faaliyetler maden mevzuatı açısından işletme faaliyeti olarak tanımlanır. Maden işletme faaliyetlerinin yapılabilmesi için daimî nezaretçinin atanması gereklidir. Maden mevzuatında, daimî nezaretçi ise maden işletmesinde daimî olarak istihdam edilen maden mühendisi olarak tanımlanır. Bir maden mühendisinin daimî nezaretçi olarak atanabilmesinin öncelikli şartı daimî nezaretçi sertifikasına sahip olmasıdır. İlk kez bu sertifikayı alacak (kazanılmış hakkı bulunmayan) maden mühendislerinin eğitime katılması ve yapılacak sınavda başarılı olmaları gereklidir. Daimî nezaretçi eğitimleri Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG) tarafından düzenlenmektedir. Daimî nezaretçi atamalarında, sertifika dışında gerekli olan şartlar Maden Yönetmeliğinde detaylı şekilde düzenlenmiştir. Daimî nezaretçi ataması, işletme faaliyetlerinin yapılabilmesi için zorunlu olmasının yanında MAPEG'e yapılan taleplerin değerlendirilebilmesi için ön koşullardan birisidir. Bu çalışmada, daimî nezaretçinin maden mevzuatından kaynaklı görev, yetki ve sorumlulukları ile eğitim süreci incelenerek, madencilik sektörü açısından öneme değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Daimî Nezaretçi, Eğitim, Maden Mevzuatı, Maden Mühendisliği.

THE PLACE OF PERMANENT SUPERVISION IN MINING LEGISLATION AND DUTIES, AUTHORITIES AND RESPONSIBILITIES OF MINING ENGINEER AS PERMANENT SUPERVISOR

Abstract: The exploitation and production of minerals and their subsequent utilization in the economy are very important for the development of countries. Preparatory works for mine production and activities carried out for mine production are defined as operation activities in terms of mining legislation. A permanent supervisor must be appointed to carry out mining operations. In mining legislation, a permanent supervisor is defined as a mining engineer who is permanently employed in the mining operation. The primary condition for a mining engineer to be appointed as a permanent supervisor is to have a permanent supervisor certificate. Mining engineers who will receive this certificate for the first time (who have no vested rights) must attend the training and be successful in the exam to be held. Permanent supervisor trainings are organized by the General Directorate of Mining and Petroleum Affairs (MAPEG). The conditions required for permanent supervisor appointments, other than the certificate, are regulated in detail in the Mining Regulation. The appointment of a permanent supervisor is one of the prerequisites for the evaluation of the requests made to MAPEG as well as being mandatory for the operation activities. In this study, the duties, authorities and responsibilities of the permanent supervisor arising from the mining legislation and the training process are analyzed and its importance for the mining sector is mentioned.

Keywords: Permanent Supervisor, Education, Mining Legislation, Mining Engineering.

1. GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 168’nci maddesinde; doğal servet ve kaynakların Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğu, bunların aranması ve işletilmesi için gerekli olan hakkın Devlete ait olduğu ve bu hakkın Devlet tarafından belirli süreler için gerçek veya tüzel kişilere devredileceği hüküm altına alınmıştır. Ayrıca, aynı madde kapsamında hangi doğal servet ve kaynağın aranması ve işletilmesinin gerçek veya tüzel kişiler tarafından doğrudan veya Devlet ile ortak yapılacağına kanunun açık iznine bağlı olduğu, bu durumlarda arama ve işletme yapacak gerçek veya tüzel kişilerin uyması gerekli olan şartların ve Devlet tarafından yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ile yaptırımların kanunda gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir [1].

Maden mühendisleri, maden arama ve işletme faaliyetlerinde, madencilik faaliyetlerinin tamamlandığı alanların/sahaların çevre ile uyumlu hale getirilmesi çalışmalarında ve madenlerin kapatılmasında, madencilik faaliyetlerine bağlı cevher hazırlama, zenginleştirme, doğal taş işleme gibi faaliyetlerin yapıldığı madencilik tesisleri ve fabrikalarında saha mühendisi olarak görev alırlar. Ayrıca, saha/arazi çalışmalarından elde edilen veri, bilgi ve sonuçların bir arada ele alınarak rapor veya proje gibi teknik bir belge haline getirilmesi aşamalarında da oldukça önemli katkı sağlarlar [2].

Maden mühendisleri, maden ruhsat sahalarında veya hammadde üretim izinli sahalarda yapılan üretim ve üretime hazırlık çalışmalarındaki maden işletme faaliyetlerinde genel olarak; kalite kontrol mühendisi, üretim mühendisi, vardiya mühendisi, şantiye mühendisi, teknik eleman, daimî nezaretçi gibi tanımlar ile görev yapmaktadır. Maden Kanunu’nda ise, üretim ve üretime hazırlık çalışmalarında görev alan maden mühendisleri için “daimî nezaretçi” olarak resmi bir tanımlama yapılmıştır. Bu tanıma göre daimî nezaretçi, maden işletmesinde daimî olarak istihdam edilmesi gereken maden mühendisidir.

Maden mühendislerinin madencilik sektörünün her alanında aldıkları görev, yetki ve sorumluluklar son derece önemli ve gereklidir. Bununla birlikte, daimî nezaretçilerin madencilik sektöründe yüklendiği görev, yetki ve sorumlulukların aynı sektör içerisinde farklı görevlerde bulunan veya diğer sektörlerde çalışan maden mühendislerine göre daha fazla olduğu düşünülmektedir. Literatürde, daimî nezaretçi veya nezaretçilik konulu araştırmalar oldukça azdır. Bu çalışmada, daimî nezaretçi kavramı üzerine bilgi verilerek, maden mevzuatı açısından nezaretçiliğin tarihsel süreci anlatılmıştır. Bununla birlikte, yakın tarihte (11.12.2022) yürürlüğe giren Maden Yönetmeliği hükümleri yönüyle de konu değerlendirilerek güncel mevzuata da değinilmiştir. Bu kapsamda, güncel değişiklikler/hükümler ile daimî nezaretçinin atanması, eğitim süreçleri, görev, yetki ve sorumlulukları incelenmiştir. Sonuç olarak, bu çalışmada daimî nezaretçilik kavramı bir bütün olarak ele alınarak, maden mevzuatı açısından her yönüyle değerlendirilmeye çalışılmış ve daimî nezaretçinin madencilik sektörü açısından öneminin vurgulanması amaçlanmıştır. Bu amaçla, Maden Kanunu ile 11.12.2022 tarihli ve 32040 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan (halen yürürlükte olan) Maden Yönetmeliğinin hükümleri sade bir şekilde anlatılmıştır.

2. DAİMÎ NEZARETÇİ KAVRAMI

Osmanlı Devleti’nde, 28.05.1861 tarihinde ilk Maden Nizamnamesinin yürürlüğe girmesi ile birlikte her maden ocağı için, ocağın idari ve teknik hususlarının yönetilmesi amacıyla bir “ocak âmiri” görevlendirilmiştir. Ocak amirliğine ataması yapılacak olan maden mühendisinin herhangi bir maden ocağının teknik işlerinde en az beş yıllık görev yapması şart olarak

koşulmuştur. Ocak amirliği tanımlaması, günümüzdeki daimî nezaretçilik kavramının tam olarak karşılığı olmasa da benzerlik taşıdığı yönünde değerlendirilebilir [3].

Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemlerde, yürürlükte olan mevzuat hükümlerinde yer alan daimî nezaretçi görev tanımına yakın anlamda maden mevzuatında ilk defa, “fenni nezaret” tanımı 11.03.1954 tarihli ve 8655 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren, 6309 sayılı Maden Kanunu’nda yerini almıştır [4]. 6309 sayılı Kanun, 15.06.1985 tarihli ve 18785 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan 3213 sayılı Maden Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. 3213 sayılı Kanunun 31’inci maddesi ile işletme ruhsat sahibinin işletme süresi boyunca en az bir maden mühendisini fenni nezaretçi olarak görevlendirmesi zorunlu hale getirilmiştir [5]. Bu düzenlemenin yer aldığı 31’nci madde çeşitli değişikliklerle teknik veya daimî nezaret genel başlığı altında günümüze kadar gelmiştir. 3213 sayılı Kanuna dayanılarak 22.08.1985 tarihli ve 18850 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe giren Maden Kanunu’nun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 21’inci maddesi ile birlikte her maden mühendisinin Türkiye genelinde en fazla beş ruhsat sahasında fenni nezaret görevi yapabileceği hüküm altına alınmıştır [6].

1985 yılından sonra Maden Kanunu’nda yıllar içerisinde birçok ana ve kısmi değişiklikler yapılmıştır. Özellikle, 5177, 5995 ve 6592 sayılı Kanunlar ile yapılan ana değişiklikler ile “fenni nezaretçi” tanımlaması yıllar içerisinde önce “teknik nezaretçi” ve daha sonra “daimî nezaretçi” olarak değiştirilmiştir. Kanun değişikliklerine bağlı olarak çağın gereklerine ve madencilik sektörünün ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına daimî nezaretçinin görev tanımı, yetki ve sorumlulukları birçok kez tekrar düzenlenmiştir [7, 8, 9].

Maden Kanunu’nda köklü değişikliklerin yapıldığı 5177 sayılı Kanun değişikliğine dayanılarak 03.02.2005 tarihli ve 25716 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde, teknik ve daimî nezaretçi kavramları birlikte yer almıştır. Nezaretçi defterinin tutulma zorunluluğu ise teknik nezaretçilere verilmiştir. Yönetmeliğin 109’uncu maddesi ile teknik nezaretçi görevi açısından, bir maden mühendisinin I. grup (a) bendinden beş, diğer gruplardan beş olmak üzere en fazla on ruhsat sahasında teknik nezaretçi olarak görev alabileceği hüküm altına alınmıştır. Ancak, teknik nezaretçiler, I. grup (a) bendinden görevi olmasa dahi en fazla beş sahada görev yapılabilmektedir. I. grup (a) bendi ruhsatlar ise farklı tutularak, diğer gruplardan atama yoksa bu ruhsatlarda on sahaya kadar atama yapılabileceği belirtilmiştir. Yönetmeliğin 110’uncu maddesi ile açık işletmelerde en az otuz, yeraltı işletmelerinde ise en az on beş işçi çalışıyorsa daimî nezaretçinin görevlendirilmesi zorunlu tutulmuştur. Bununla birlikte, Yönetmeliğin geçici 6’ncı maddesi ile Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihte fenni nezaretçi görevinde bulunan maden mühendisleri teknik nezaretçi olarak kabul edilmiştir [10]. 06.11.2010 tarihli ve 27751 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanan Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği ile mülga Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliğinde belirtilen teknik nezaretçi atama şartları genel olarak korunurken, 141’inci madde ile maden işletme faaliyetlerinde en az on beş işçi çalıştırılan açık işletme yöntemiyle çalışılan işletmeler ve işçi sayısına bakılmaksızın yeraltı üretim yöntemiyle çalışılan işletmeler için daimî nezaretçinin atanması zorunlu kılınmıştır. Açık işletme yöntemiyle çalışılan işletmelerde on beş işçi sayısı hesaplanırken ruhsat sahasında bulunan tesislerde çalışanlar maden işletme faaliyetinde çalışan işçi sayısına dahil edilmemiştir [11].

2015 yılında 6592 sayılı Kanun ile Maden Kanunu’nda yapılan değişikliklerden sonra 21.09.2017 tarihli ve 30187 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren (mülga) Maden Yönetmeliğinde, teknik nezaretçi görevlendirilmesi yer almamış ve sadece daimî nezaretçi tanımlaması yapılmıştır. Bu Yönetmeliğin 127’nci maddesinde, yeraltı üretim

yöntemi ile faaliyette bulunulan ruhsatlar dışında, ayrı tutulan bazı durumlarda tek bir daimî nezaretçi atamasının yapılabileceği belirtilmiştir. Ancak, sonraki dönemlerde Danıştay tarafından bu hükümlerin yürütmesinin durdurulması yönünde karar verilmiştir. Bu hükümler özetle şunlardır [12]:

a) Aynı ruhsat sahibine ait olması şartıyla, işletme izin alanları arasında kuş uçuşu en fazla yirmi kilometre uzaklık bulunan ve yıllık toplam üretim miktarı II. grup (b) bendi maden ruhsatlarında 15.000 m³'ü, II. grup (b) bendi dışında kalan diğer ruhsatlarda ise 300.000 tonu geçmeyen en fazla üç ruhsata,

b) Açık işletme yöntemiyle üretim faaliyetinde bulunulan ocağın aynı ruhsat sahibine ait mücavir/komşu ruhsatların içerisinde devamlılığının olması durumunda (MAPEG'in tespiti gereklidir),

c) Maden Kanunun 29'uncu maddesinin altıncı fıkrası kapsamında ortak proje verilerek, projesi MAPEG tarafından uygun bulunan mücavir/komşu sahalar,

d) Hammadde üretim izin sahalarında ise, hammadde üretim izin talebine dayanak oluşturan aynı proje için yirmi kilometre dahilinde (en fazla beş saha için) tek bir daimî nezaretçi atanabilmiştir.

Yukarıda belirtilen yasal düzenlemelerde, fenni, teknik veya daimî nezaretçi tanımlamalarını içeren birçok hüküm yer almıştır. Bu çalışmada, bu kavramlar için yapılmış temel değişikliklerin açıklanması amaçlanmıştır. Son olarak, 11.12.2022 tarihli ve 32040 sayılı Resmî Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe giren Maden Yönetmeliğinin tanımlar ve kısaltmalar bölümünde (madde 4) daimî nezaretçi; maden işletme faaliyetlerine nezaret eden, daimî olarak işletmede istihdam edilmek üzere ataması talep edilen ve ataması MAPEG tarafından onaylanan maden mühendisi olarak tanımlanmıştır. Maden işletme faaliyetleri ise aynı bölüm içerisinde; maden üretimine yönelik hazırlık çalışmaları ve maden üretimi için yapılan faaliyetler olarak yer almıştır [13]. Özet olarak; yürürlükte bulunan maden mevzuatı hükümleri yönüyle, işletmelerin tekniğine ve emniyet nizamnamelerine uygun bir şekilde yürütülmesini kontrol etme görevi nezaret, bu kapsamda işletmelerin teknik ve emniyet yönünden nezaret görevini yapan yetkili ve sorumlu maden mühendisi nezaretçi, işletmede daimî olarak istihdam edilen maden mühendisi ise daimî nezaretçi olarak tanımlanmıştır [13, 14].

3. DAİMÎ NEZARETÇİNİN İSTİHDAM ESASLARI

3.1. Daimî Nezaretçi Eğitimi ve Daimî Nezaretçi Sertifikası

Daimî nezaretçilik görevini yürütecek olan maden mühendislerinin taşınması gereken şartların başında, daimî nezaretçi sertifikasına sahip olmak gelmektedir. 3213 sayılı Maden Kanunu'nda değişiklik yapılan 6592 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten (2015 yılı) önce eski adıyla teknik nezaretçi sertifikasına sahip olanların doğrudan daimî nezaretçi olarak atanabileceği 21.09.2017 tarihli ve 30187 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren (mülga) Maden Yönetmeliğinin geçici 6'ncı maddesi ile hüküm altına alınmıştır. Yönetmeliğin aynı maddesi kapsamında, maden işletmelerinde gerçekleştirilen üretim veya denetim faaliyetlerinde fiili olarak en az beş yıl çalışan maden mühendislerine Yönetmeliğin yayımından itibaren bir yıl içerisinde başvurmaları halinde daimî nezaretçi sertifikası düzenlenebileceği hususları belirtilmiştir. Bu nedenle belirtilen beş yıl tecrübe şartını sağlayanlardan bir yıl içerisinde MAPEG'e başvuranlar ile geçmiş yıllarda teknik nezaretçi sertifikasına sahip olanlara (başvurmaları halinde), eğitim ve sınav şartı aranmadan daimî nezaretçi sertifikası düzenlenmiştir. Daimî nezaretçi sertifikası açısından başka bir kazanılmış hak (126'ncı madde); madencilik alanında faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşlarının gerçekleştirdiği üretim veya denetim faaliyetlerinde fiili olarak en az beş yıl çalışan maden

mühendislerine yönelik olarak düzenlenmiş ve belirtilen şartı sağlayanlara da talepleri halinde (başvuru süre sınırı aranmaksızın) eğitim ve sınav şartı aranmadan daimî nezaretçi sertifikası düzenlenmiştir [12]. Kamu kurum ve kuruluşlarında belirtilen tecrübeye sahip olanlara daimî nezaretçi sertifikası düzenleneceği yönünde hüküm yürürlükte bulunan Maden Yönetmeliğinin 127'nci maddesinde de yer alarak aynı şekilde korunmuştur. Bununla birlikte, yine aynı Yönetmeliğin geçici 4'üncü maddesinde, 6592 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten (18.02.2015) önce teknik nezaretçi belgesine sahip olan maden mühendisleri için Yönetmelikle getirilen tecrübe süreleri aranmaksızın MAPEG'den alacağı daimî nezaretçi sertifikası ile daimî nezaretçi olarak atanabileceği de hüküm altına alınmıştır [13].

Daimî nezaretçi sertifikası için kazanılmış bir hakkı bulunmayan veya daha önce nezaretçi sertifikası sahibi olmayan ve daimî nezaretçi sertifikasını ilk kez alacak maden mühendislerinin daimî nezaretçi eğitim programına katılarak, eğitim sonrasında yapılacak sınavı başarı ile tamamlamaları gerekmektedir. Mevcut durumda, daimî nezaretçi eğitim programı, MAPEG tarafından hazırlanarak uzaktan eğitim şeklinde yürütülmektedir. Bu eğitim sonucunda MAPEG tarafından yapılan sınavda başarılı olanlar adına beş yıl süre ile daimî nezaretçi sertifikası düzenlenmektedir. Sertifika süresi dolan daimî nezaretçiler, yenileme eğitimine katılarak sertifikalarını yenileyebilmektedir [13]. Yenileme eğitimlerine katılan daimî nezaretçiler için sınav zorunluluğu bulunmamaktadır. Derslere katılım sağlamaları durumunda sertifikaları yenilenebilmektedir [15].

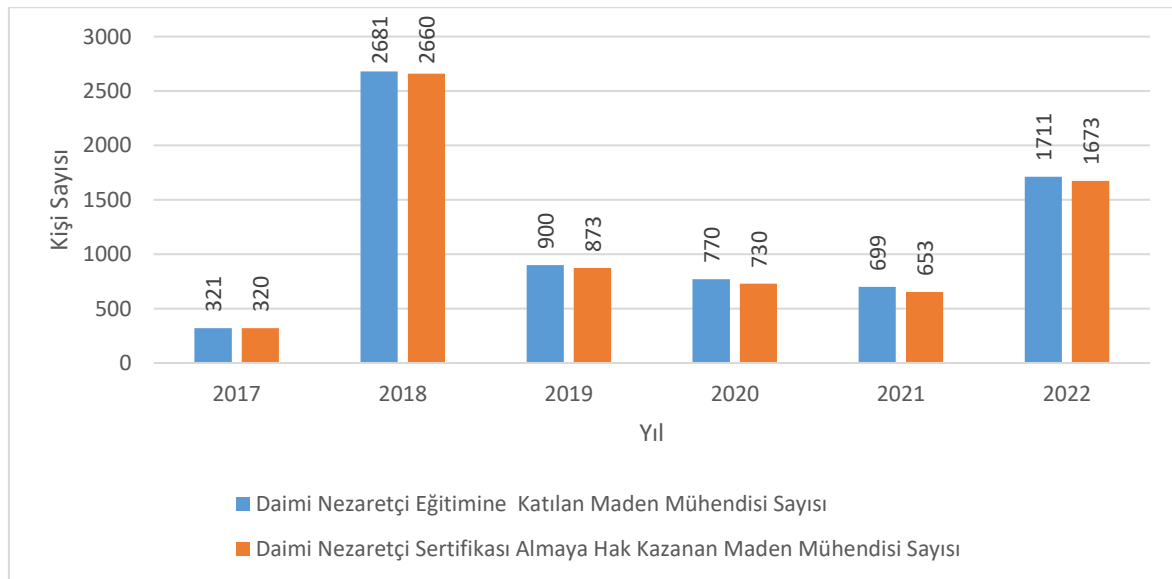
Daimî nezaretçi eğitimleri, MAPEG tarafından ilk yıllarda yüz yüze eğitim şeklinde teorik ve uygulamalı (saha eğitimi) olarak gerçekleştirilmiştir. 08.04.2020 tarihli ve 31093 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 2020/58 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi doğrultusunda ise MAPEG'in uzaktan eğitim portalı (web adresi: <https://mapuzem.mapeg.gov.tr>) üzerinden düzenlenmeye başlanmıştır. Eğitim sürecinin tamamı, başvuru aşamasından (2024 yılı başvuru ücreti: 736 TL), sınav ve sonucunda sertifika düzenlenmesine kadar uzaktan eğitim şeklinde sürdürülmektedir. Daimî nezaretçi sertifikasını almaya hak kazananlar, e-Devlet'e giriş yaparak, Elektronik Madencilik İşlemleri Yönetim Bilgi Sistemi (e-Maden) üzerinden daimî nezaretçi sertifikalarını görüntüleyebilmektedir [15, 16, 17].

Daimî nezaretçi eğitimlerinde, maden mevzuatı ve ilgili diğer mevzuat, madencilik faaliyetleri, daimî nezaretçilerin görev, yetki ve sorumlulukları gibi konuları içine alacak şekilde çok sayıda konu işlenmektedir. Daimî nezaretçi eğitimlerinde verilen derslerin konu başlıkları genel hatları ile aşağıda belirtilmiştir [18]:

- a) Açık işletmelerde çalışan iş makinelerinin kaza risklerinin azaltılmasında geçmiş vakaların analizi,
- b) Açık işletmelerde makine ekipman seçimi,
- c) Açık maden işletmelerinde iş güvenliği ve risk değerlendirmesi,
- ç) ÇED mevzuatı ve Maden Atıkları Yönetmeliği,
- d) Daimî nezaretçi defteri tutma uygulamaları,
- e) Daimî nezaretçinin atanması, istihdamı, görev, yetki ve sorumlulukları,
- f) Delme-patlatma tasarımları ve patlayıcı madde kullanımında iş sağlığı güvenliği,
- g) Dünyada madencilik örnekleri,
- ğ) e-Maden uygulamaları,
- h) İmalat haritaları ve MAPEG harita standartları,
- ı) İş kanunu, iş sağlığı ve güvenliği kanununun madencilik sektöründeki uygulamaları,
- i) İş kazaları,
- j) İş kazaları ve meslek hastalıklarının cezai ve hukuki sonuçları,
- k) Katmanlı risk yönetimi,

- l) Lider yöneticilik eğitimi,
- m) Maden iş kolunda meslek hastalıkları,
- n) Maden İş Yerlerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetmeliği,
- o) Maden Kanunu ve ilgili Yönetmelikler,
- ö) Maden Kanunu'nda mali yükümlülükler,
- p) Madencilik faaliyetlerinde orman izinleri,
- r) Madenlerde iş makinelerinden kaynaklanan kazalar,
- s) Madenlerde iş sağlığı ve güvenliği teftişi,
- ş) Mermer işletmeciliği ve üretim yöntemleri,
- t) Tahlisiye,
- u) Yeraltı maden işletmelerinde iş güvenliği ve risk değerlendirmesi.

MAPEG tarafından ilk olarak 2017 yılında düzenlenen daimî nezaretçi eğitimlerine katılım oranı özellikle 2018 yılında en yüksek seviyede olmuştur (Şekil 1). 2018 yılından sonra 2019, 2020 ve 2021 yıllarında bir önceki yıla göre azalma gösteren eğitime katılım oranı 2022 yılında bir önceki yıla artış göstermiştir [17]. Eğitime katılım ve eğitim sonucunda sertifika almaya hak kazanma oranları incelendiğinde başarı oranının oldukça yüksek olduğu göze çarpmaktadır. 2018 yılında görülen yüksek talebin nedenleri olarak; 18.02.2015 yılında yapılan Kanun değişikliğinden sonra Yönetmeliğin yayımlandığı 21.09.2017 yılına kadar geçen (eğitim düzenlenemeyen) süre ve daimî nezaretçi eğitimi ile ilgili yapılan yeni mevzuat düzenlemesi ile birlikte eğitim tarihlerinin planlanması aşamaları olarak değerlendirilebilir. 21.09.2017 tarihinde Maden Yönetmeliğinin yayımından sonra, 2017 yılında kalan kısa bir zaman diliminde 321 kişi eğitime katılmıştır. 2022 yılında görülen artışın nedeni ise önceki yıllarda sertifika alanların yenileme eğitimlerine katılması olarak değerlendirilebilir.

Şekil 1. Daimî Nezaretçi Eğitimi Sonucunda Sertifika Almaya Hak Kazanan Maden Mühendisi Sayısı [17]

3.2. Daimî Nezaretçi Atama Talebi ve Atanması

Bir maden mühendisinin maden işletmelerinde daimî nezaretçi olarak görev yapabilmesi için gerekli olan atama talebinde, öncelikle ilgili saha için eğer daha önce yapılmamış ise e-Maden üzerinden ocak tanımlamasının yapılması gereklidir. Daimî nezaretçi sahada yer alan ocak dikkate alınarak atanacağından eğer sahada daha önce madencilik faaliyeti yapılmamış (ocak yok) ise öncelikle termin planına göre çalışılması planlanan alanı temsilen koordinat girişi ile

ocak tanımlaması yapılmalıdır. Atamaya engel bir durum bulunmaması ve atama talebinin MAPEG tarafından uygun bulunması halinde talep tarihi itibarıyla daimî nezaretçi ataması gerçekleştirilmiş olur. Maden Yönetmeliğinin 125'inci maddesinde, daimî nezaretçi atama talebi ve atanması başlığı altında gerekli şartlar yer almaktadır. Daimî nezaretçi ataması e-Maden üzerinden gerçekleştirildiğinden atama için Yönetmelik hükümlerinde yer alan gerekli bilgi ve belgeler, e-Maden üzerindeki atama uygulamaları ile birlikte aşağıda verilmiştir (imza beyanı ve oda sicil belgesi, kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan maden mühendisleri için istenilmemektedir):

a) Diploma veya çıkış belgesinin aslı ya da onaylı sureti: Mezuniyet belgesi verilmemekte, atama talebi yapıldıktan sonra e-Devlet üzerinden doğrulama alınmaktadır. Doğrulama sonucunda eğer mezuniyet bilgisi gözüküyorsa atama gerçekleşmeyeceğinden, bu gibi durumlarda ilgili kişinin Yükseköğretim Sistemi olan YÖKSİS üzerinden gerekli düzeltmelerin yapılması için ilgili Kurumlar ile iletişime geçmesi gereklidir.

b) Daimî nezaretçi sertifikası: Daimî nezaretçi sertifikaları sisteme tanımlı olduğundan belge verilmemektedir. Başka bir ifade ile sistemde belgesi olmayanların ataması gerçekleşmemektedir (kazanılmış hakkı olan maden mühendislerinin öncelikle daimî nezaretçi sertifikasının düzenlenmesi için başvuru yapması uygun olacaktır).

c) Maden Mühendisleri Odası sicil belgesi veya oda üye kimlik belgesi: Ataması yapılacak kişi için verilen Maden Mühendisleri Odası belgelerinde yer alan doğrulama kodları ilgili Odanın internet sitesi üzerinden kontrol edilmektedir.

d) Maden Yönetmeliği ekinde bulunan daimî nezaretçi talep/atama belgesinin (Ek-20) eksiksiz doldurulması: e-Maden sistemi üzerinden doldurulmaktadır.

e) Daimî nezaretçiye ait Türkiye Cumhuriyeti kimlik belgesi: Başvuru esnasında, ataması yapılacak maden mühendisinin T.C. kimlik numarası girildikten sonra MERNİS sistemi üzerinden gerekli nüfus bilgileri alınmaktadır.

f) Daimî nezaretçi atama belgesinde adı geçen kişilere ait imza beyanları, adı geçenlerin şirket olması durumunda ilgili şirketin sicil tasdiknamesi: Atama işlemleri e-Maden üzerinden yapıldığından imza sirkülerine gerek olmamaktadır. Bu işlemler, e-Maden sisteminde yetkilendirmesi yapılanlar tarafından gerçekleştirilebilmektedir.

Yeraltı işletme yöntemiyle çalışılan ve asfaltit, linyit veya taşkömürü üretimi yapılan maden ruhsatları için, daimî nezaretçi ataması yapılacak olan ocağa ilişkin olarak gerçek veya tüzel kişinin işyeri numarasının verilmesi zorunludur. Yukarıda sayılan bilgi ve belgeler dışında belirtilen Yönetmelik maddesi hükümleri kapsamında bazı madenler ve üretim miktarları açısından tecrübe şartı aranmaktadır. Özellikle yeraltı işletmelerinde yapılacak daimî nezaretçi atamaları için kömür madenleri ayrı tutulmuştur. Kömür işletmelerinde tecrübe sahibi olan bir maden mühendisi yıl şartını sağlaması durumunda bütün yeraltı işletmelerine daimî nezaretçi olarak atanabilirken, kömür harici (krom, bakır, kurşun+çinko, kaya tuzu gibi) yeraltı işletmelerinde uzun yıllar tecrübe sahibi olmuş ancak yer altı kömür işletmelerinde tecrübesi bulunmayan bir maden mühendisi yeraltı kömür işletmelerine daimî nezaretçi olarak atanamamaktadır. Tecrübe şartı için belirtilen belgelerin Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)'ndan alınarak sisteme yüklenilmesi gerekmektedir. Daimî nezaretçi atamalarında tecrübe şartı aranan ve bu şartlar için gerekli olan belgeler kapsamına giren başlıklar ise şu şekilde özetlenebilir:

a) Açık işletme yöntemi ile çalışılan ve yıllık tüvenan maden üretimi işletme projesinde en az beş milyon ton olarak belirlenmiş maden işletmeleri: Herhangi bir maden işletmesinde en az üç yıl maden mühendisi olarak çalışıldığına dair belge,

b) Yeraltı işletme yöntemiyle çalışılan kömür işletmeleri: Yeraltı kömür işletmelerinde en az beş yıl maden mühendisi olarak çalışıldığına dair belge,

c) Yeraltı işletme yöntemiyle çalışılan kömür harici yeraltı işletmeleri: Yeraltı işletmelerinde en az üç yıl maden mühendisi olarak çalışıldığına dair belge [13].

3.3. Daimî Nezaretçinin İstihdamı

Maden ruhsat sahalarındaki veya hammadde üretim izin sahalarındaki maden işletme faaliyetlerinin, maden mühendisi nezaretinde yapılabileceği zorunluluğu önceki bölümlerde belirtilmişti. Maden Kanunu'nun 31'inci maddesi ile sadece kaynak tuzlaları bu yasal zorunluluğun dışında tutulmuştur. Başka bir ifade ile kaynak tuzlaları hariç, daimî nezaretçi ataması yapılmayan maden işletme ruhsatlarında veya hammadde üretim izin sahalarında, maden üretimi ve bu üretim için gerekli olan hazırlık faaliyetleri yapılamamaktadır. Yine Kanunun 31'nci maddesi gereğince daimî nezaretçi istihdam edilmeden işletme faaliyetinde bulunulması durumunda idari para cezası uygulanarak (2024 yılı yeniden değerlendirme oranı kapsamında 299.742 TL) işletme faaliyetleri durdurulmaktadır [14]. Daimî nezaretçi istihdamı ile ilgili olarak dikkat edilmesi gereken hususların yer aldığı Maden Yönetmeliğinin 124'üncü maddesi hükümleri örnekler verilerek aşağıda açıklanmıştır:

a) Maden ruhsat sahalarında; eğer birbiri ile bağlantısı olmayan birden fazla yeraltı ocağı bulunuyor veya açık işletme yöntemi ile çalışılan ocaklarda farklı maden işletmecileri faaliyette bulunuyor ise her bir ocak için ayrı ayrı daimî nezaretçi atanması zorunludur. Bu tür atamalarda daimî nezaretçi defterleri ayrı ayrı tutulur: Örneğin; maden sahasında aynı işletmeci tarafından farklı koordinatlarda (bağımsız) yer altı işletme yöntemiyle çalışılıyorsa veya farklı işletmeciler tarafından açık işletme yöntemi ile çalışılıyorsa birden fazla daimî nezaretçi atanması söz konusudur.

b) Maden ruhsat sahalarında aynı maden işletmecisi tarafından faaliyette bulunulan birbiri ile bağlantısı olmayan birden fazla yeraltı ocağı için ayrı ayrı, açık işletme yöntemi ile çalışılan ocak/ocaklar için tek bir daimî nezaretçi atanması zorunludur. Maden ruhsat sahasında aynı maden işletmecisi tarafından faaliyette bulunulan ve açık işletme yöntemi ile çalışılan ocaklar için bir zorunluluk olmamakla birlikte talep edilmesi halinde her bir ocağa ayrı daimî nezaretçi atanabilir. Bu durumda, daimî nezaretçi ataması yapılan her açık ocak için ayrı ayrı daimî nezaretçi defterinin tutulması zorunludur: Örneğin; aynı işletme tarafından iki farklı temsili koordinatta yer alan ve birbiri ile bağlantısı olmayan yeraltı ocakları ile iki farklı temsili koordinatta açık ocaklarda faaliyette bulunuluyor ise yeraltı ocakları için her bir ocağa ayrı bir daimî nezaretçinin atanması zorunlu tutulurken, açık ocaklar için tek daimî nezaretçi ataması yapılabilmektedir. Ancak, talepte bulunulması halinde açık ocaklar için de birden fazla (her bir ocak için ayrı) daimî nezaretçi de atanabilmektedir. Sonuç olarak, ataması yapılan her bir daimî nezaretçinin ayrı bir nezaretçi defteri tutması zorunludur.

c) Vardiya usulü ile faaliyet gösterilen maden ruhsat sahasındaki ocaklar için sadece bir daimî nezaretçi ataması yapılır. Bu nedenle tek bir daimî nezaretçi defteri tutulur (Maden Yönetmeliği hükümleri gereğince, vardiyalarda çalışan kişi sayısına göre değişen sayıda teknik eleman görevlendirilmektedir).

ç) Maden ruhsat sahibi, hammadde üretim izin sahibi kamu kurum veya kuruluşunun yetkilisi, rödövensçı veya faaliyeti gerçekleştiren (hammadde üretim izinli alanlarda işletme faaliyetinde bulunulan yükleniciler) tarafından talep edilen daimî nezaretçi ataması bu talebin MAPEG tarafından onaylanması ile tamamlanır. Ataması yapılan daimî nezaretçi, belirtilen (atamasını talep eden) maden işletmecileri tarafından istihdam edilebilir.

d) Maden işletme faaliyetinde bulunulan her maden ruhsatı ve hammadde üretim izinli saha için en az bir maden mühendisinin daimî nezaretçi olarak atanması zorunludur. Ancak, pasa, maden atıkları/artıkları ve cürufar ile stok alanından maden sevkiyatının gerçekleştirilmesi durumunda, bu tür faaliyetler işletme faaliyeti olarak tanımlanmadığından daimî nezaretçi atama şartı aranmamaktadır. Sevkiyatı yapılan pasa, atık/artık ve cürufar veya madenin MAPEG tarafından belirlenmesi veya faaliyet raporu ya da imalat haritalarında beyan edilmiş olması gerekir.

e) Bir maden mühendisi aynı takvim yılı (01 Ocak- 31 Aralık) içerisinde en fazla üç kez daimî nezaretçi olarak atanabilir.

Maden Kanununun 29’uncu maddesi kapsamında ortak proje verilerek üretim yapılan sahalarda yapılacak daimî nezaretçi atamaları için düzenlenen Maden Yönetmeliğinin 32’nci maddesinin on yedinci fıkrasının (b) bendinin ilk cümlesi olan “ortak proje kapsamında üretim yapan sahalara ayrı ayrı daimî nezaretçi atanabileceği gibi bir daimî nezaretçi de atanabilir” hükmü ile kamu kurum ve kuruluşlarının altı aydan az süreli ve miktar olarak bin tondan az olan hammadde talepleri için düzenlenen aynı Yönetmeliğin 54’üncü maddesinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi olan “Bu kapsam dahilinde yürütülen faaliyetler için daimî nezaretçi atanması zorunluluğu yoktur” hükmü hakkında Danıştay Sekizinci Dairesinin 04.05.2023 tarihli 2023/923 Esas sayılı kararı ile yürütmenin durdurulması kararı verilmiştir [19].

TMMOB Maden Mühendisleri Odası tarafından yayınlanan 05.10.2023 tarihli duyuruda [20]; “Maden Yönetmeliğinin 130’uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ‘Vardiyalı çalışan işletmelerde daimî nezaretçi, herhangi bir vardiyada görev alabilir ve teknik eleman olarak istihdamı zorunlu maden mühendislerinden biri olarak kabul edilebilir.’ hükmü ile geçici 4’üncü maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ‘Aynı ocak için atanmış olan daimî nezaretçi sayısının birden fazla olması durumunda; ruhsat sahibi/rödövensçi tarafından bu Yönetmeliğin yayımı tarihinden itibaren iki ay içerisinde her ocak için daimî nezaretçi sayısının tek daimî nezaretçiye düşürülmesi zorunludur. Aksi takdirde atanmış olan daimî nezaretçilerden ilk atanan dışındakilerin görevleri sona erer.’ hükmü hakkında Danıştay tarafından yürütmenin durdurulması kararı verildiği” belirtilmiştir (karar henüz mevzuat bilgi sistemine işlenmemiştir).

3.4. Daimî Nezaretçinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları

Daimî nezaretçilere, maden işletme faaliyetlerinin sürdürüldüğü sahalarda Devlet adına önemli görev ve sorumluluklar yüklenmiş, bununla birlikte önemli yetkiler de verilmiştir. Daimî nezaretçilerin görev, yetki ve sorumlulukları detaylı olarak Maden Yönetmeliğinin 126’ncı maddesinde düzenlenmiştir. Bu noktada, maden işletme faaliyetlerinin projesine uygun olarak yürütülmesi şeklinde özetlenebilen temel görev genel olarak şu şekildedir: Daimî nezaretçi, nezaret görevini öncelikle Maden Kanunu ve Maden Yönetmeliği hükümleri kapsamında yürüterek, yapılan/yapılacak maden işletme faaliyetlerini MAPEG tarafından uygun bulunan işletme projesine uygun olarak planlar, koordine eder ve yürütülmesini sağlar. İşletme projesinde yer alan hususlara aykırı bir tehlikeli durumun varlığı söz konusu olduğunda, yapılması gerekli olan önlemlerin alınmasını önererek ve bu önlemlerin alınması çalışmalarına nezaret eder. Daimî nezaretçi işletme güvenliğine yönelik olarak alınan tedbirlerin uygunluğunu da denetlemeye yetkilidir. Daimî nezaretçi, maden işletme faaliyetinin yapıldığı ocak ve/veya ocaklarda işletme güvenliğini tehlikeye atan hususlarla ilgili tespit, öneri ve önlemleri belirleyerek, bunları daimî nezaretçi defterine de rapor ederek maden ruhsat (veya hammadde üretim izin) sahibine bildirir. Maden ruhsat (veya hammadde üretim izin) sahibi ise işletme güvenliği açısından tehlikeli durumların giderilmesi için yapılan/yapılacak faaliyetler dışındaki maden işletme faaliyetlerini derhal durdurur. Bu noktada, daimî nezaretçinin sorumluluğu; işletme güvenliği açısından tehlikeli durumlara yönelik tespit, öneri ve önlemlerin rapor edilerek bildirilmesidir. Daimî nezaretçinin rapor ederek bildirdiği hususların yerine getirilmemesinden maden ruhsat (veya hammadde üretim izin) sahibi sorumludur.

Daimî nezaretçi olarak ataması yapılan maden mühendisi, maden mevzuatında sayılan teknik belgeleri (arama faaliyet raporu, işletme projesi, faaliyet raporu gibi) hazırlayan Yetkilendirilmiş Tüzel Kişiler (YTK)’de görev alamaz. Ancak, yetkilendirilmiş tüzel kişi

yeterlik belgesine sahip olan maden arama veya işletme ruhsat sahibi ya da işletmesi olan (kamu kurum ve kuruluşları da dahil) tüzel kişiliklerde istihdam edilen/edilecek maden mühendisleri, aynı tüzel kişiliğe ait maden ruhsat sahalarında veya o tüzel kişiliğin rödövensçı ya da faaliyeti gerçekleştiren olarak madencilik faaliyetinde bulunduğu alanlar ile sınırlı kalmak şartıyla daimî nezaretçi olarak görevlendirilebilir.

Vardiyalı çalışılan maden işletmelerinde, maden işletme faaliyetleri daimî nezaretçinin koordinasyonunda gerçekleştirilir.

Maden Yönetmeliğinin 32'nci maddesi gereğince maden ruhsat sahalarında meydana gelen her türlü maden kazalarının, maden ruhsat sahibi, rödövensçı, faaliyeti gerçekleştiren ve daimî nezaretçi tarafından MAPEG'e derhal bildirilmesi zorunludur [13].

Daimî Nezaretçi Defteri:

Daimî nezaretçi defterinin hangi aralıklar ile ne şekilde tutulacağı yönünde hükümler Maden Yönetmeliğinin 126'ncı maddesinde yer almaktadır. Daimî nezaretçi defterine, değişmediği sürece temsili ocak koordinatlarının, üretilen maden cinsinin, Maden Kanunu'nun 7'nci maddesi kapsamında alınması zorunlu olan mülkiyet izni, ÇED kararı ve işyeri açma çalışma ruhsatı (varsa diğer izinler) gibi izin bilgilerinin, faaliyeti gerçekleştiren bilgisinin, üretim yönteminin, yeraltı ocaklarında havalandırma, su atımı, nakliyat, barajlama ve uygulanan tahkimata ilişkin bilgilerin en az bir kez kaydedilmesi zorunludur. Eğer bu başlıklarda herhangi bir değişiklik olursa bu değişikliğin aynı gün kaydedilmesi zorunludur. Madencilik faaliyetleri sırasında patlayıcı madde kullanılıyor ise patlayıcı madde miktarlarının da kaydedilmesi zorunludur.

Daimî nezaretçi defterine, yapılan tüvenan üretim miktarlarının, açık işletme yöntemi ile çalışılan ocakların geometrisi (basamak yüksekliği, genişliği, sayısı ve şev açısı gibi) ile ilgili bilgilerin, yeraltı işletmelerinde sürdürülen maden üretimi ve üretime hazırlık faaliyetlerine ilişkin bilgilerin en geç yedi günde bir kaydedilmesi zorunludur. Daimî nezaretçi defterine, maden işletme faaliyetlerinde işletme güvenliği açısından tehlikeli olan veya olabilecek durumlara yönelik tespit ve önerilerin ise aynı gün kaydedilmesi zorunludur. Daimî nezaretçi defterinin, daimî nezaretçi ile birlikte maden ruhsat sahalarında ruhsat sahibi (veya vekili/yetkilisi) tarafından hammadde üretim izin sahalarında ise hammadde üretim izin sahibi yetkilileri veya faaliyeti gerçekleştiren tarafından imzalanması zorunludur. MAPEG tarafından onaylanan daimî nezaretçi atama talebi rödövensçı tarafından yapılmış ise bu durumda, daimî nezaretçi defterinin daimî nezaretçi ile birlikte maden ruhsat sahibi (veya vekili/yetkilisi) ve rödövensçı (veya vekili/yetkilisi) tarafından imzalanması zorunludur.

Maden işletme faaliyetinde bulunulmayan/bulunulamayan dönemlerde (mevsimsel şartlar, mücbir sebep halleri ve üretim faaliyetlerine ara verilmesi gibi), faaliyetlere ara verilme gerekçeleri/bilgileri daimî nezaretçi tarafından en geç yedi gün içerisinde daimî nezaretçi defterine yazılmalıdır. Maden işletme faaliyetlerine tekrar başlanıncaya kadar daimî nezaretçi defterinin doldurulmasına gerek bulunmamaktadır.

Geçmiş yıllarda noter onaylı şekilde fiziki olarak tutulan daimî nezaretçi defteri, yürürlükte bulunan mevzuat hükümleri gereği elektronik ortamda (e-Maden üzerinde) tutulmaktadır. Maden Yönetmeliğinin Ek-4'ünde belirlenen daimî nezaretçi defterinde rapor edilmesi (bulunması) gereken hususların daimî nezaretçi defterine yazılması zorunludur (daimî nezaretçi

defterinden kaynaklı yaptırımlara, cezai yaptırımlar bölümünde detaylı olarak değinilmiştir) [13].

3.5. Daimî Nezaretçinin Görevinin Sona Ermesi

Daimî nezaretçilik görevi; atama talebinde bulunan gerçek veya tüzel kişiler ile daimî nezaretçinin arasında gerçekleşecek sebeplerle olduğu gibi ruhsat hukukunu ilgilendiren süreçlerle de sonlanabilir (Maden Yönetmeliği, madde 128). Bu durumlar kısaca şu şekilde özetlenebilir:

a) İşverenin daimî nezaretçi ile yaptığı sözleşmeyi fesih etmesi veya daimî nezaretçiyi azletmesi,

b) Daimî nezaretçinin istifası veya vefatı,

c) Maden ruhsatının iptal, terk veya devir edilmesi, intikali (maden ruhsat sahibinin vefat etmesi durumunda, ruhsatın kanuni varislerine geçmesi) durumları. Kamu kurum ve kuruluşları adına düzenlenen hammadde üretim izinli sahaların hukukunun sona ermesi durumunda da daimî nezaretçinin görevi sona ermektedir.

Daimî nezaretçinin görevinin sona ermesi durumunda; on beş günlük süre içerisinde, yeni bir daimî nezaretçinin atanması gereklidir. On beş güne kadar olan zaman diliminde daimî nezaretçi istihdamını gerçekleştiren gerçek veya tüzel kişi tarafından bir maden mühendisi geçici daimî nezaretçi olarak görevlendirmelidir. Maden ruhsatlarının tek bir ruhsat altında birleştirilmesi halinde atanmış olan daimî nezaretçinin görevi devam eder. Eğer birleştirilen ruhsatlar için birden fazla daimî nezaretçi ataması yapılmış ancak bir daimî nezaretçi ataması yeterli ise bu durumda iki ay içinde maden ruhsat sahibi tarafından her ocak için daimî nezaretçi sayısı bire düşürülebilir. Aksi takdirde daha önce ataması yapılmış olan maden mühendislerinden ilk atanan dışındakilerin daimî nezaretçilik görevleri sona erer. Birleştirilen maden ruhsatlarında, eğer daimî nezaretçi atamasının ayrı ayrı yapılmasını gerekli kılan bir durum varsa, ayrı ayrı ataması yapılmış olan maden mühendislerinin daimî nezaretçilik görevleri devam eder.

Maden işletmelerinde, maden işletme faaliyetlerine nezaret etmesi için daimî olarak istihdam edilmiş daimî nezaretçilerin yasal olarak izinli, raporlu veya görevli olduğu sürelerin, bir seferde on beş günü aşması durumunda yeni bir daimî nezaretçinin atanması yasal bir zorunluluktur. On beş güne kadar olan süre içerisinde, daimî nezaretçiyi istihdam etmiş olan tarafından bir maden mühendisinin daimî nezaretçi olarak görevlendirilmesi gerekir. Bu şekilde yapılan görevlendirmeler daimî nezaretçi defterine yazılmalıdır.

MAPEG tarafından yapılacak tebligatlar için kullanılmak üzere, daimî nezaretçinin UETS veya aktif edilmiş kayıtlı elektronik posta (KEP) adresinin MAPEG'e bildirilmesi zorunludur [13].

3.6. Daimî Nezaretçi Atamasının Gerekliliği

Maden ruhsat sahipleri için daimî nezaretçi, sadece maden işletme faaliyetlerinde (üretim ve üretime hazırlık çalışmalarında) istihdam edilmesi zorunlu bir maden mühendisi değildir. İşletme izni bulunan işletme ruhsatlarındaki, işletme faaliyetlerine bağımlı ve/veya bağımsız olarak gelişebilecek taleplerin MAPEG tarafından değerlendirmeye alınabilmesinin ilk şartlarından birisi daimî nezaretçi atamasının bulunmasıdır. Aşağıda belirtilen işlemlerde, maden ruhsatında daimî nezaretçi ataması bulunmuyorsa yapılan talepler Maden Kanunu'nun 13'üncü maddesi gereğince doğrudan reddedilmektedir [14]:

a) Maden ruhsatının yürürlükte olduğuna dair, ruhsat sahibi tarafından MAPEG'den talep edilen ruhsat yürürlük yazısı talebi (ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına verilmek üzere talep edilen yazılar),

b) Maden ruhsatının gerçek ve/veya tüzel kişilere devir edilmesi talebi,

c) Rödövens sözleşmesinin sicil kayıtlarına işlenmesi talebi,

ç) Mevcut işletme izin alanında değişiklik yapılması talebi,

d) Maden ruhsatlarının birleştirilmesi talebi,

e) Maden ruhsatı için yapılan süre uzatım (temdit) talebi,

f) Maden ruhsat alanının küçültülmesi talebi,

g) Maden ruhsat sahibi tarafından maden ruhsat hukukunun sonlandırılması isteği ile yapılan terk talebi,

h) Mera alanlarında madencilik faaliyetinde bulunabilmek amacı ile mera tahsis amacının değiştirilmesine yönelik talepler,

ı) Mücbir sebepler (sel, yangın, deprem, grizu patlaması, çökme, heyelan gibi) ile tenör, jeoloji, pazarlama, ulaştırma ve alt yapı şartlarında yaşanan olumsuzluklar, mevzuat kapsamında diğer kurumlardan alınması gerekli olan izinlerin alınamaması gibi beklenmeyen haller ile karşılaşılmaması durumunda, maden ruhsat sahibi tarafından geçici tatil talep edilmesi,

i) Maden işletme ruhsatına dayalı olarak işletme izni talep edilmesi,

j) Madenin üretilmesi sırasında ortaya çıkarılan pasanın değerlendirilmesine ilişkin izin talebi,

k) Pasa döküm alanı talebi,

l) Maden Kanunu'nun 16'ncı maddesinin on birinci fıkrası kapsamında maden işletme faaliyetinin zaruri sonucu olarak ortaya çıkarılan ve diğer gruplarda yer alan madenlerin değerlendirilmesi talebi,

m) Tarım arazilerinde madencilik faaliyetleri yapılabilmesi için 5403 sayılı Kanunun 13'üncü maddesi gereğince, maden ruhsat sahibi tarafından yapılan, kamu yararı kararı alınması talepleri,

n) Maden işletme ruhsat süresince ruhsat alanı içinde bulunan/kalan özel mülkiyete konu arazilerde yapılacak madencilik faaliyetleri için gerekli kamu yararı kararı ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu kapsamında yapılacak kamulaştırma talepleri,

o) Maden sahalarında kullanılacak patlayıcı maddeye ilişkin olarak patlayıcı madde yazı talepleri.

3.7. Maden Mevzuatında Daimî Nezaretçileri İlgilendiren Cezai Yaptırımlar

Maden Kanunu'nda sayılan gerçek dışı ve yanıltıcı beyanlar, madencilik alanında önemli görevler üstlenen daimî nezaretçileri de doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendirmektedir. Maden Kanunu'nun 10'uncu maddesinde sayılan gerçek dışı ve yanıltıcı beyanlar, madencilik faaliyetleri ile ilgili olduğu gibi maden mevzuatında belirtilen teknik belgelerdeki yer alan ve/veya almayan bilgilerden kaynaklı da olabilir. Haksız yere hak iktisabı sayılan ve buna imkân veren hususlarla ilgili yapılan beyanlar da gerçek dışı ve yanıltıcı beyanlar olarak kabul edilmektedir. Maden Kanunu'nun 10'uncu maddesinde sayılan beyanlar aşağıda özetlenmiştir:

a) Maden ruhsatının yer aldığı grubun dışında veya birden fazla bendin bulunduğu gruplarda bendi dışında veya üretim hakkı bulunmayan bir madenin üretilmesi ve/veya sevk edilmesi,

b) Maden arama ruhsat dönemlerinde izinsiz üretim ve/veya satış yapılması (numune alınması veya maden arama faaliyetleri sırasında zorunlu olarak maden çıkarılması hariç),

c) Maden ruhsat sahibi tarafından kamulaştırılan alanının kamulaştırma amacı dışında kullanılması ve/veya maden ruhsat alanının madencilik faaliyetleri dışında kullanılması ve/veya kullandırılması,

d) Galeri atımı yöntemi ile patlatma yapılması,

e) MAPEG tarafından faaliyeti durdurulan maden ruhsat sahalarında üretim faaliyetinde bulunulması, maden ruhsat alanının güvenli hale getirilmesi kapsamında yapılan faaliyetler sonucunda üretilen madenin ve/veya faaliyetler durdurulmadan önce üretilmiş stokta bulunan madenin MAPEG'den izin alınmadan sevk edilmesi,

f) Maden ruhsat sahasında yapılan üretimin veya satışların beyan edilmemesi,

g) Yapılmayan üretimin MAPEG'e yapılmış olarak beyan edilmesi,

h) Arama faaliyet raporlarında yapıldığı beyan edilen asgari faaliyetlerin eksik yapılması veya yapılmaması,

i) Patlatma izni olmadan patlayıcı madde kullanılarak üretim yapılması,

j) Maden işletme ruhsatlarında işletme izni olmadan ve/veya işletme izin alanı dışında maden üretilmesi veya sevk edilmesi,

k) Maden Kanunu'nun 7'nci maddesi gereğince alınması gerekli olan izinler alınmadan ve/veya gerekli izinlerin alınmadığı alanda maden üretilmesi veya sevk edilmesi.

Gerçek dışı veya yanıltıcı beyanda bulunmak suretiyle Maden Kanunu hükümlerinin uygulanmasını engelleyen ve/veya haksız surette hak iktisabına neden olan daimî nezaretçiye Maden Kanunu'nun 10'uncu maddesi gereğince idari para cezası (2024 yılı yeniden değerlendirme oranı kapsamında 6.437 TL) uygulanmaktadır. Gerçek dışı veya yanıltıcı beyanların üç yıl içinde tekrar edilmesi durumunda, daimî nezaretçiye tekrar idari para cezası (ilk cezanın beş katı şeklinde, 2024 yılı yeniden değerlendirme oranı kapsamında 32.179 TL) uygulanarak, Maden Kanunu gereğince yapacağı beyanlar bir yıl süreyle geçersiz sayılmaktadır. Fiilin tekrarı halinde hak mahrumiyeti devam etmektedir. Uygulanan hak mahrumiyeti ve yapılan uyarılar Maden Mühendisleri Odasına bildirilmektedir.

Daimî nezaretçi, maden işletme faaliyetlerini düzenli bir şekilde denetleyerek, tespit ve önerilerini haftada en az bir kez daimî nezaretçi defterine yazmak zorundadır. Belirtilen bu süre içerisinde eğer işletmede yeni bir durum ve/veya işletme güvenliği yönünden riskli bir durum ortaya çıkarsa bu hususların aynı gün daimî nezaretçi defterine kaydedilmesi yasal bir zorunluluktur. Aksi takdirde, Maden Kanunu'nun 10'uncu maddesi gereği daimî nezaretçiye idari para cezası (2024 yılı yeniden değerlendirme oranı kapsamında 6.437 TL) uygulanır. Daimî nezaretçi tarafından ikinci kez yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde idari para cezası artırılmış şekilde tekrar (ilk cezanın beş katı olacak şekilde, 2024 yılı yeniden değerlendirme oranı kapsamında 32.179 TL) uygulanarak Maden Kanunu gereğince yapacağı beyanlar bir yıl süreyle geçersiz sayılmaktadır.

Daimî nezaretçi defterinin mevzuatta belirtilen şekilde imzalanmaması veya düzenli olarak tutulması durumunda ruhsat sahibine Maden Kanunu'nun 10'uncu maddesi gereği idari para cezası (2024 yılı yeniden değerlendirme oranı kapsamında 199.834 TL) uygulanmaktadır [14].

Geçmiş yıllarda noter onaylı şekilde fiziki olarak tutulan daimî nezaretçi defterleri ile ilgili cezai yaptırımlar Maden Yönetmeliğinin geçici 4'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Bu defterlerin, noter onaylı olmaması, Yönetmelikte belirlenen şekilde ve sürelerde düzenli ve uygun tutulmamış olması, ruhsat sahibi (veya vekili/yetkilisi) ve daimî nezaretçi tarafından imzalanmamış olması, MAPEG tarafından yapılan denetimlerde ibraz edilmemesi durumunda ruhsat sahibine Maden Kanunun 10'uncu maddesinin altıncı fıkrası kapsamında işlem yapılmaktadır. Ayrıca, bu defterlerin kaybedilmesi veya işyerlerinde beklenmeyen olayların (yangın, hırsızlık, sel gibi) yaşanması durumunda resmi kurumlarca tutulan olay yeri tutanakları ve gazete ilanının bir yazıyla MAPEG heyetinin görevlendirme tarihinden önce MAPEG'e verilmesi zorunludur. Aksi takdirde, yine ruhsat sahibine Maden Kanunun 10'uncu maddesinin altıncı fıkrası kapsamında işlem yapılmaktadır [19].

Maden Kanunu kapsamında uygulanan idari para cezalarının, yeniden değerlendirme oranı uyarınca yıllara göre güncellenen miktarları MAPEG tarafından yayınlanmaktadır [21].

4. SONUÇLAR

Anayasamıza göre madenlerin gerçek sahibi olan Devlet, madenleri arama ve işletme hakkını belirli süreler için gerçek veya tüzel kişilere devredebilir. Maden mevzuatında, maden işletme faaliyetlerinin gerçekleştirilebilmesi için daimî nezaretçi atamasının yapılması yasal bir zorunluluk olarak ortaya konulmuştur. Madencilik faaliyetinde bulunulan alanlarda, farklı mevzuat hükümleri çerçevesinde çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarında görevli Devlet görevlileri tarafından yapılan denetimlere ilave olarak, daimî nezaretçinin de görevli bulunduğu maden işletmesinde kısmen/dolaylı olarak Devlet adına denetim ve kontrol yapan bir mühendis olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, maden işletmelerindeki denetim mekanizmasının ilk halkasını daimî nezaretçi oluşturmaktadır.

Maden Kanunu'nun yürürlüğe konulma amacı, milli menfaatlere uygun şekilde madenlerin aranması, işletilmesi ve madenler üzerinde hak sahibi olunması ve terk edilmesidir [14]. Bu amaç dikkate alındığında, daimî nezaretçilerin mühendislik hizmeti haricinde, madenlerin milli menfaatlere uygun olarak işletilmesinde, Devletimiz ve milletimiz adına önemli bir görev üstlenmektedir.

Maden ruhsatlarında yapılan maden işletme faaliyetlerinin devamlılığı, mikro ölçekten makro ölçeğe kadar madencilik sektörü ile ilgili tüm iş kolları açısından önem arz etmektedir. Maden ruhsat sahipleri, madenlerde çalışan işçiler ile teknik personellerin kendileri ve aileleri, madenlerin çıkarıldığı yörelerin halkı başta olmak üzere, nakliyeden sorumlu firmalar, madenlere dayalı çalışarak ara ve uç ürün üretilen tesisler-fabrikalar, madenlere dayalı sanayi, enerji, endüstri, ihracat faaliyetleri gibi birçok sektör ve alt sektör ile ilişkili ve etkileşim içerisinde olan ve ilk başlangıç noktasında bulunan daimî nezaretçilerin madencilik sektöründe önemli görev, yetki ve sorumlulukları vardır.

Daimî nezaretçi atamalarında özellikle yeraltı ocakları için ayrı mevzuat düzenlemeleri yapılmıştır. Yeraltı işletme yöntemiyle çalışılan kömür işletmelerinde daimî nezaretçi olarak atanacak maden mühendislerinin, yer altı kömür işletmelerinde en az beş yıl maden mühendisi olarak çalışmış olması, yeraltı işletme yöntemiyle çalışılan kömür harici yeraltı işletmelerinde daimî nezaretçi olarak atanacak maden mühendislerinin ise yeraltı işletmelerinde en az üç yıl maden mühendisi olarak çalışmış olması gerekmektedir. Anlaşılacağı üzere, özellikle yeraltı kömür maden işletmeleri ayrı tutulmuş ve yeraltı kömür madenlerinde belirtilen yıl şartını sağlayan maden mühendisleri bütün yeraltı ocaklarına atanabilirken, kömür harici yeraltı işletmelerinde mevzuatın belirlediği yıldan daha fazla çalışmış olan bir maden mühendisi eğer tecrübesi yok ise yer altı kömür işletmelerine daimî nezaretçi olarak atanamamaktadır. Maden Yönetmeliğinde yeraltı ocaklarına benzer şekilde açık ocaklarda da bir istisna getirilmiştir. İşletme projesinde yıllık olarak üretilmesi planlanan tüvenan maden üretim miktarı en az beş milyon ton olan maden işletmelerinde yapılacak daimî nezaretçi atamalarında herhangi bir maden işletmesinde en az üç yıl maden mühendisi olarak çalışmış olma şartı aranmaktadır. Maden ruhsat ve hammadde üretim izin sahalarındaki, işletme faaliyetleri olarak tanımlanan üretim ve üretime hazırlık çalışmalarının devam edebilmesi yönüyle aldığı görev, yetki ve sorumluluğun daimî nezaretçiyi madencilik sektörünün en kritik teknik personeli yaptığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, Maden Kanunu hükümleri ile birçok farklı talebin MAPEG

tarafından değerlendirmeye alınabilmesi açısından da daimî nezaretçinin istihdam edilmesi şart koşulmuştur.

Daimî nezaretçi atamasının yapılabilmesi için, Maden Yönetmeliğine göre çok sayıda şart ve belge gereklidir. Bunların başında, daimî nezaretçi sertifikasına sahip olunması gelmektedir. Daimî nezaretçi sertifikası açısından kazanılmış hakkı bulunmayan ve bu sertifikayı ilk kez alacak maden mühendislerinin öncelikle daimî nezaretçi eğitimlerine katılması gereklidir. Daimî nezaretçi sertifika eğitimleri, 2017 yılından itibaren MAPEG tarafından yapılmaktadır. Eğitim sonucunda yapılan sınavda başarılı olanlara daimî nezaretçi sertifikası düzenlenmektedir. Daimî nezaretçi eğitimlerine en yüksek talep 2018 yılında olmuştur. Beş yıl süre ile düzenlenen daimî nezaretçi sertifikasının yenilenebilmesi için sınav şartı olmaksızın tekrar eğitime katılım sağlanması gereklidir.

TEŞEKKÜR

Daimî nezaretçi uygulamalarında önemli katkıları olan ve makalenin oluşturulması aşamasında bilgi ve tecrübelerine başvurduğumuz Maden ve Petrol Uzmanı Sn. İbrahim Halil DEMİR'e teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- [1] Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- [2] Akbulut, A., Özdoğan, A. K. & Demir, B. G. (2023). Maden Mühendisliği Lisans Eğitiminde Kadın Öğrenci ve Akademisyen Sayılarının İncelenmesi. *Uluslararası Doğu Anadolu Fen Mühendislik ve Tasarım Dergisi*, 5(2), 215-226. DOI: 10.47898/ijeased.1338474
- [3] Maral, M. (2019). Daimî Nezaretçinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları & Nezaretçiler Açısından Maden İşletmelerinin Değerlendirilmesi. *İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
- [4] 6309 sayılı Maden Kanunu. (1954). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8655.pdf>
- [5] 3213 sayılı Maden Kanunu. (1985). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18785.pdf>.
- [6] Maden Kanunun Uygulanmasına Dair Yönetmelik. (1985). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18850.pdf>
- [7] Maden Kanunu'nda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun (Kanun no:5177). (2004). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/06/20040605.htm>
- [8] Maden Kanunu'nda ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Kanun no:5995) (2010). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/06/20100624-1.htm>
- [9] Maden Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Kanun no:6592). (2015). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/02/20150218-1.htm>
- [10] Maden Kanunu Uygulama Yönetmeliği. (2005). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/02/20050203-2.htm>
- [11] Madencilik Faaliyetleri Uygulama Yönetmeliği. (2010): Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/11/20101106-6.htm>
- [12] Maden Yönetmeliği. (2017). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/09/20170921-1.htm>

- [13] Maden Yönetmeliği. (2022). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/12/20221211-1.htm>
- [14] 3213 sayılı Maden Kanunu. (1985). T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3213&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- [15] Daimî Nezaretçi Uzaktan Eğitimi. (2023). Erişim Adresi: <https://www.mapeg.gov.tr/Home/Announcement/2981%20Daimi-Nezaretci-Uzaktan-Egitimi>
- [16] Daimî Nezaretçi Eğitimi. (2024). Erişim Adresi: <https://www.mapeg.gov.tr/Home/Announcement/3305%20Daimî-Nezaretci-Uzaktan-Egitimi>
- [17] Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG) 2022 Yılı Faaliyet Raporu. (2023). Erişim Adresi: https://www.mapeg.gov.tr/Uploads/Dosyalar/MAPEG%202022%20Y%C4%B1%C4%B1%20%C4%B0dare%20Faaliyet%20Raporu%2028.02.2023%2016_50.pdf
- [18] Akbulut, A. (2023). Ülkemiz Madencilik Sektörünün Geleceği Açısından Maden, Jeoloji ve Jeofizik Mühendisliklerinin Tercih Edilirliğinin Önemi, Üç Mühendislik Disiplinin Maden Kanunu Kapsamındaki Yeri, Görev, Yetki ve Sorumluluklarının İncelenmesi, Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- [19] Maden Yönetmeliği. (2022). T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=39873&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>
- [20] TMMOB Maden Mühendisleri Odası. (2023). Haberler, Maden Yönetmeliği'nin Bazı Maddeleri İle İlgili Yürütmenin Durdurulmasına Karar Verilmiştir! Erişim Adresi: <https://www.maden.org.tr/icerik/maden-yoenetmeli-gi-nin-bazi-maddeleri-ile-ilgili-yueruetmenin-durdurulmasina-karar-verilmistir-202310051742>
- [21] Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü. (2024). 2024 Yılına ait Mali Yükümlülükler. Erişim Adresi: <https://www.mapeg.gov.tr/Home/Announcement/3201%202024-Yili-Mali-Yukumlulukler>